॥ॐ॥ॐनमः नत्वाऽज्ञानतमिश्रसंततिहरंसज्ज्ञानतास्वद्धिरवं प्राज्यैश्वर्यसुतेलहरकलितंनानर्णिपात्रेस्थितं दुग्धनेगयतंग
कंनयपुनर्विध्यातरूपंकलिहरांऽज्ञितयागकऽलनरंसर्वज्ञदीपंशुभं १ प्रमेयरत्नकोशोयंक्रियतेऽतिबलसः हितार्थीधी
दरिद्राणां श्रीचंद्रप्रभसूरिस्तिः २ वादोद्भूतनरीकल्पे येऽमूलास्यंतिसोद्यमाः मुखिनस्तेनविघ्नंतिशासनस्यप्रभावक
: ४ श्रीसर्वज्ञप्रणीतशास्त्रशासनस्यास्यसत्यता तात्त्विकप्रविकातेनक्रियतेऽवविनिश्चितिः ४ परेषामप्यतिरूपेस्वमतस्य
परियहः मशोसंतनुतेतेनतत्प्रमेयनिरूपणं ५ सर्वज्ञनिवृद्धद्वेनेःकार्यविशेषतः सर्वज्ञपूर्वकत्वेनातप्रसिद्ध
यतोऽत्ने दृ इष्टकेचित्त्रिभुवनभवनोदरविवरवर्तिदेशकालस्वभावविप्रकृष्टेतरपदार्थसार्थविलोकनसमर्थकम
लालोकसंपदंगनालिंगितपुरुषसत्वप्रतिविप्रतिपद्यंते तत्संमोहापोहायप्रमाणमारभ्यते तद्यथा ज्ञानस्वभावस्तम
क्वचिद्विश्रांततरतमशब्दवाच्यत्वात् यद्यत्तरतमशब्दवाच्यंतत्तत्क्वचिद्विश्रांतंयथापरिमाणंतरतमवाच्यंचज्ञानंतस्मात्
क्वचिद्विश्रांतंइतिनचायमसिद्धोहेतुः एकेंद्रियादीनांसकलप्रत्यक्षज्ञानरहितानांजीवानांज्ञानस्वभावस्तरतमभा
नोपलब्धेः नापिविरुद्धमशंकनीयंज्ञानविकलसकलत्वादिस्पोऽत्यंतंव्यावर्तमानत्वात् नाप्यनैकांतिकतोद्भा
वनीयाविपक्षतःसर्वथाव्यावृत्तत्वादेवनापिकालात्ययापदिष्टत्वंसाध्यस्यास्यसंशयनायं प्रत्यक्षादिप्रमाणबाधि
तकर्मनेर्दृशानंतरंप्रयुक्तत्वात् नापिप्रकरणसमोयंहेत्वविपर्ययसाधकस्यप्रत्यनुमानस्याऽप्रवृत्तेः ततोनवतिस
कलदोषरहितादतोहेतोर्ज्ञानप्रकर्षसिद्धिः नचसर्वज्ञोद्भेदःसंशयितव्यः उपयोगस्वभावश्चाऽत्मविशेष उपयोगलक्ष
णोजीवइतिवचनात् नचैतदाशंक्यंउपयोगस्वभावत्वेसर्वदेवसकृष्टज्ञानवान्जीवःप्राप्नोति ज्ञानाद्यावारककर्म
पटलतिरस्कृतत्वान्नहितिरस्करणेनजलदमंडलादितिरस्कृतस्यमार्तंडमंडलस्यैविकरूपेणपरिस्फूर्तिसंभवि
ति नचकर्ममलीमसत्वाद्विशुद्धेरसावान्ज्ञानप्रकर्षसिद्धेनतिवाच्यमनुमानतोविशुद्धिसद्भावसिद्धेः तद्यादृग्तद्या
विधोविवर्द्धितःकस्यिन्नात्मनिसंभवदत्यंतविशुद्धिकोविशुद्धिघातिप्रत्याविकलकारणकलापोपेतत्वात् योयोऽविशु
द्धिःप्रतिपक्षाविकलकारणकलापोपेतस्समसंभवदत्यंतविशुद्धिकोयथाशारमृत्पुटपाकादिविशुद्धिकारणोपनीतोजा-

त्मारूपविशेषः तद्यावत्तद्विशेषविवक्षितः कश्चिज्जीवः एकर्षग्रामेतरपश्चारिवानाथवध्यानयोगनिरोधविशुद्धिकरणक
त्वायोपेतस्तस्मादन्यतविशुद्धिकरति तद्यविधस्यकरणविद्वत्तव्यज्ञावस्याष्टादशापापस्थानेपाजिनिज्ञानाद्यावृतिरू
पंकर्मप्रतिनियतविशिष्टवियोजकत्वावसामर्थ्यमन्यंतविद्युज्यात आवृतिरूपद्यावद्यावृतिरूपंतत्तदन्यंतविद्युज्यते
यद्यावृतिनियतविशिष्टवियोजकत्वावसामर्थ्यमिरूपवेकांचनोपलकांचनस्यमलपटलं तद्यावेदमष्टादशापापस्थानो
पाजितज्ञानाद्यावरणरूपंकर्मतस्मादन्यंतविद्युज्यतेनचेदमसिद्धंदूषणदुष्टंनिरवद्यत्वात् अतःसकलकर्मवियु
क्तोजीवोज्ञानस्वरूपःसकलार्थग्रहणस्वभावः सर्वज्ञः किंचसार्वज्ञावाःकस्यचित्प्रत्यक्षाःप्रमेयत्वात्यद्यत्प्रमेयंत
तकस्यचित्प्रत्यक्षं यद्यद्यटादिःप्रमेयंचलोकालोकस्वत्वावेवमुतस्माकस्यचित्प्रत्यक्षंससर्वज्ञ
इति तद्यासंभवतिकश्चित्सर्वार्थसाक्षात्कारिपुरुषोऽनुपदेशालिंगाविसंवादिविशिष्टदिगादेशकालप्रमाणा
द्यात्मकःचक्षादिरहणाद्यपदेशद्यथित्वात् योयोयद्विषयेऽनुपदेशालिंगाविसंवादिविशिष्टदिगदेशकालप्रमाणाद्यात्मकचक्षादिरह
कारिदृष्टोयद्या अस्मदादिःस्वयमनुत्पन्नोऽर्थेऽनुपदेशालिंगाविसंवादिविशिष्टदिगदेशकालप्रमाणाद्यात्मकचक्षादिरह
णाद्यपदेशदायीवकश्चित्तस्मात्तत्साक्षात्कारीचनचायमसिद्धोहेतुः अनुपदेशालिंगाविसंवाद्यपदेशस्यास्मदादिष
प्पविगानेनावद्यमानत्वात् नाप्यनैकांतिकःतद्याविप्रकर्षपदेशादायिवस्यासर्वार्थसाक्षात्कारिणःसर्वथानिषेधे नापि
वरुद्धताविपरुतोऽत्यंतंव्याहतत्वादिति नचतद्याविप्रकर्षपदेशस्यप्रत्यक्षपरंपरायातत्वात् असिद्धंतत्साक्षात्कारित्वंतेषांरा
गादिमत्त्वंतद्याविप्रकर्षपदेशादानासावात् नचानेनयुक्तिकलापेनशिशिरकरशेखरसुगतकपिलानामीयिसर्वज्ञतापत्ते
: कश्चिद्यस्तवर्द्धमानादःप्रतिनियतास्मेवसर्वज्ञत्वंसत्वंतीतिवाच्यं तदुक्तत्वानोपमाणेपपत्तिनिबंधमानत्वात् तस्मादि
सदाशिवोऽन्यःकपगम्यानेयायिकैः विशेषिकैश्चमदेश्वरः तस्यचतत्वंषणातिरेवनघटतेविमुख्यत्वातविमुख्यंचरारी
रसंहतत्वात् शरीरसंहतत्वंचधर्माधर्मविकलत्वेतद्धर्माधर्मरहितत्वंससंसारिनावविलक्षणत्वात् तदुक्तोविमुखस्यापद
ष्टत्वंश्रुत्यागम्यंकथंयदि विमुखोवितन्नचेन्नतद्धर्माद्यसावतः किंच माहेश्वरणषट्तत्वानिनिरूपितानिनेत्यादीनि

॥अनेकांतात्मकेवस्तुनिदार्ढ्यवशात्कस्यचित्स्वजावस्यार्वनंग्राह्यनपतयाविवक्षितं कस्यचित्स्वजावस्यगौणतयाविवक्षितं
नाजावात् अनर्पितं अप्रधानजूतं अविवक्षितत्वमेतत्रवक्तुनित्यानित्ययोरविरोधसिद्धेः यथाकश्चित्पुमान्कस्प
चित्अपेक्षयापितातेवनिकस्यचिदपेक्षयाऽपुत्रोपि इतिलीहवेली

तत्रचेनवद्रव्याणिषण्मित्यादीनिमनोऽतानिपतिपादितानितत्संख्यावधारणंवरतीतिमश्चायदिरूपद्रव्येनघटमानत्वात्
तदुक्तं तमःरवलुचलनीलपरापरविस्तारगुरुत्वादनरूप्यविधर्म्यानिवरूपेनेत्रमर्हति १ अतिपःकटुकोरूक्षश्चायमधु
रशीतलो कषायमधुराऽम्लोन्नासवादषरंतमः २ इत्यादिवचनात्दिगवयवपुरुषविवक्षिताकाशदेशव्यतिरेकेण
नकस्मिंश्चपलस्पर्शेघटतेवाविचार्यमाणा अतस्तस्यापिनसत्वमनोऽणुपरिमाणानित्यद्रव्यत्वनकिंचिद्घटते अतो
व्यतिरिक्तंकार्यद्यौत्तिधायकत्वात्कथंतस्यसर्वज्ञत्वं तस्मान्मागानुसारिकणादाद्यदर्शनिपुणतरशास्त्राणामपिनतत्रातिप्रस
कत्वं तदस्तावद्यनशास्त्रत्रयमितिनद्यासुगतस्यापिदूरपरलोकव्यवहारबाधितैकांतक्षणिकत्वानित्यात्मादिवादस्तत्रपूर्व
वादकस्यकथंसर्वज्ञत्वमुपपद्यतेबाध्यमानार्थप्रतिपाद्यकत्वात्तन्मतवाक्यवदिति तद्याकपिलस्यापिआगोपालांग
नाद्यंतिव्यवहारबाधितैकांताकृतिकपुरुषकृतिकारसामान्यरूपसकार्यविलक्षणनिरीश्वरादिरूपपदार्थप्रतिपाद
कस्यकथंसर्वज्ञत्वेजाघटीति ततश्चऽसामर्थ्यहेतुबलवर्द्धमानादयएवसर्वज्ञाः युक्तेरुपमाणेपपत्तिव्यवहारघटमानयद्या
वस्थितार्थप्रतिपाद्यकत्वात् एवंचप्रमाणबलेनसर्वज्ञमतायासाधितायांसर्वज्ञप्रणीतत्वेनचागमस्यप्रमाण्यसिद्धेःसर्वमुप
पन्नंतिस्वरूपश्चार्थोपन्नयोगःपज्ञायणश्चरिम्रहितविधायमानश्चास्तिघुतेसिद्धिर्मितिसर्वज्ञसिद्धिप्रकरणंसमा
प्तमिति १ ॥वयंरवलुज्ञानंद्रव्यंकर्मनोकर्मवस्तुसंतिपदार्थानेकधर्मस्वरूपाधिकरणमित्याद्यस्मद्देशनायांयेसप्तभंगीसंस
दोपपातः अत्रास्तेकयंसप्तभंगीत्यत्रोच्यते प्रश्नवशादेकस्मिन्वस्तुन्यविरोधेनविधिप्रतिषेधकल्पनासप्तभंगीति एक
स्मिन्वस्तुनिप्रश्नवशादविरोधेनप्रमाणेनाविरुद्धाविधिप्रतिषेधकल्पनासप्तभंगीविज्ञेया "तद्यथा घटमुदाहरणंकृत्वा
त्रुमहे स्याद्घटः १ स्यादघटः २ स्यात्द्यवक्तव्यो घटः ३ स्याद्घटश्चाघटश्चर स्यादवक्तव्यो घटः ४ स्याद्घटश्चावक्तव्यश्चस्याद्घटश्चावक्त
व्यश्चद स्यादघटश्चाऽघटश्चावक्तव्यश्च ७ अर्पितानार्पितनयसिद्धेर्निरूपयितव्या तत्रस्वात्मनास्याद्घटःपरात्मना
स्याद्घटःकोवाघटस्यस्वात्माकोवापरात्मेतिघटबुद्ध्यसिद्धानानुपपत्तिर्लिंगःस्वात्मा यत्तयोरनुपपत्तिःसपरात्मा
पपत्तिःस्वपरात्मायादानोपेक्षव्यवस्थायाद्यस्तिस्वरूपोयस्वंयदिस्वात्मोयादानपरिणतोमृद्द्रव्यात्मवाद्यंतर्नस्या

॥आरोपअनारोप॥ आरोपितअनारोपित सर्वथैवपर्यायाणांघटेआरोपःकृतः स्याद्घटः इत्यत्र स्याद्घटः इत्यत्रसर्वथैवपर्यायाणांअनारोपःकृतः॥

॥आदिष्टअनादिष्ट॥

॥बुद्धिनिर्मितनयाः॥

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

न सर्वात्मनाघट इतिव्यपदिश्यते अघपरात्मव्याप्तेरात्मोपादानपरिणतिर्नस्यात्खरविषाणादिवद्वस्त्वेवस्यात् १ अघ
वानामस्वामनाऽघसावेषुयोविवक्षितःसत्वात्मा इतरःपरात्मा अत्रविवक्षितात्मनाघटानेनरात्मनायदीतरात्मनापिघटःस्या
द्विवक्षितात्मनावाऽघटोनामादिव्यवहारोभेदःस्यात् २ अघवाविवक्षितराष्ट्रवाच्यसाहश्यसामान्यसंबंधिषुकस्मिंश्चि
द्घटविशेषपरिगृहीतघटितनियतोयःसंस्थानादिःसत्वात्माऽतरःपरात्मा तत्रघटनिनियतेनघटो नेतरेणयदीतरात्मक
:स्यादेकघटमात्रप्रसंगः ततःसामान्याश्रयोव्यवहारोपिनस्यात् ३ अघवातस्मिन्नघटविशेषेकालांतरावस्थायिनिज
र्वोत्तरऊर्ध्वलंबितकपालाद्यवस्थाकलापःपरात्मा तदंतरालवर्तीपर्ययिःस्वात्मा सतेनिघटस्तत्कृतकर्मगुणव्यपदेश
दर्शनान्नेतरात्मनायदिऊर्ध्वलंबितकपालाद्यात्मकेनापिघटःस्यात् घटावस्थायामपतऊपलब्धेर्वत् उत्पत्तिवि
नाशार्थपुरुषयत्नफलानवस्थानुषज्येत अघवातरालकालवर्तिपर्ययिात्मनाप्यघटःस्यात् घटकृत्यंफलंनोपलभ्यात
४ अघवाघटिकपालव्यस्यपरिणामोपचयापचयसेवादघटिरोपपत्तेरूर्ध्वमृत्सूत्रन्यायेकृत्यानघटस्वरूपःस्वा
त्मा घटव्ययिण्वतीतानागतःपरात्मा अनेनघटत्कपालत्वस्वभावनसतोघटानारंभासतोपलब्ध्यनुपलब्धिसद्
भावात् इतरघाघटत्कपालत्ववदतीतानागतात्मनापिघटत्वेएकसमयमात्रमेवसत्वंस्यात् अतीतानागतवत् घटत्कपाल
त्वभावेघटाश्रयव्यवहाराभावआपद्येत विनष्टत्वत्पन्नघटव्यवहाराभावात् ५ अघवातस्मिन्घटत्कपालत्वविषयेरूपादि
समुदायेपरस्पराकारानुवर्त्तिनिष्टघुबुध्नोदराद्याकारःस्वात्मा इतरःपरात्मा तेनघटघुबुध्नाद्याकारेणघटोस्तिनेतरेण
घटव्यवहारस्यतज्ज्ञेभावात् तद्भावऊर्ध्वभावात् यदिघटघुबुध्नाद्यात्मनापिघटोनस्यात् सएवनस्यात् अघेतरःकृत्स्नः
पिघटःस्यात् तदाकारशून्येपिघटव्यवहारःप्राप्नुयात् ६ अघवारूपादिविषयसस्मानोघटस्तत्रघटरूपाद्यवयवेगृह्यतेएव
स्मिन्व्यवहारेरूपमुखेनघटोगृह्यतेइतिरूपस्यात्मारसादिःपरात्मासघटोरूपेणास्तिनेतरेणरसादिनायतोनियतक
रणयात्तात्त्रन्यथाचरूपाद्यंघटोगृह्यतेइतरथादिनिर्यघटइतिगृह्यतासर्वेषांरूपस्यस्वस्वघटप्रसंगःततःकरणा
रकल्पनाऽनर्थिकायदिवारसादिवद्रूपमपिघटइतियद्गृह्यतत्रैकेंद्रियंयताऽस्यनस्यात् ७ अथवाशक्तेरूर्ध्वो

दोत्पादः उत्पादविनाशावप्यनुत्पादविनाशाविवनाभेदेवं ध्रौव्यमप्यभेदेनोत्पादविनाशौपरस्परविलिङ्गस्वभाव
वात्उत्पादोनामसर्वविनाशस्तुतद्विपरीतोभावः सर्वत्रिषुकालेषुतादिषुपर्यायेषुनुगतात्मकंद्रव्यमित्यनुत्पाद
व्ययध्रौव्यात्मकंवस्तुसिद्धमिति इतिउत्पादव्ययध्रौव्यात्मकवस्तुव्यवस्थापकस्थलं २ एकांतवादिमतंगसंघ
नेगंधहस्तिनंगंधहस्तिनमानम्यसमस्तंगीविचार्यते १ इहहिलोकालोकोदरविवरवर्तिपदार्थसार्थप्र
तिपादनप्रवीणंस्यात्पदार्थलांछितंसनघटइत्यादिवाक्यप्रयोगंघटविशेषितंघटतउतसनघटइत्यादिवाक्य
कलापादिवविवक्षितार्थसंसिद्धेः किमनेनाऽऽगलायातलेखितस्तनयुगायमानेनस्यात्पदविशेषणेतितत्रसन्
घटइतिवाक्यमुदाहरणीकृत्यसर्ववाक्यसाधारणंस्वरूपंनिरूपयितुमाहसिद्धायेत्यादि यदुक्तंसनघटइतितत्किमिदंनिरवधारणंसा
वधारणंवासावधारणमपिकिंसाक्षात्प्रयुज्यमानावधारणंअंतर्भूतावधारणंवा अंतर्भूतावधारणमपिकिमेकपदावधा
रणमिदंवाक्येपदद्वयावधारणंवतिविकल्पाः तत्रयदिनिरवधारणंइदंवाक्यंतदासन्घटइत्यत्रेऽपेक्षायासन्नायनस
वतिनिरवधारणवादेवयथाश्रीफलमयेऽपेक्षायामस्तंतद्घायेऽपेक्षायामस्तंदधिरूपद्रव्यान्तरस्यएवंसिद्धसाध्यतास्वरूप
सत्त्वस्यपरस्वरूपासत्त्वयोर्गाऽऽकृतवादत्रप्रयोगः सन्घटइतिवाक्यंविवक्षायासाध्यविपक्षमपिघटपटादिद्रव्यंनिरवध्र
रणत्वात्यद्यनिरवधारणंतत्तत्साध्यंविपक्षमपिघटपादयतियथाघटस्तूश्रीफलमितिवाक्यमयेऽपेक्षायाऽस्तंदधिनि
रवधारणंवर्तंतस्मात्साध्यविपक्षघटेपादकमपातितंतःकथंसन्नघटइत्यादिवाक्यादेकांतिकसत्त्वमितिपूर्वप
क्षेतेअस्तिसावधारणंघटइत्युच्यमानंतत्किंसाक्षात्प्रयुज्यमानावधारणंयद्वातर्भूतावधारणंनतावत्साक्षात्प्रयुज्यमा
नावधारणंअवधारणपदस्याश्रवणात् अथांतर्भूतावधारणंतत्किंसन्नेवघटइत्यवधार्यतेघटएवसन्नितिवासन्ने
वघटएवेतिवातत्रनतावदाद्योविकल्पोघटमानकोघटस्यसर्वथाकारेःसत्त्वस्यप्रोच्यमानत्वात्सर्ववस्तुस्वरूपसंसूचका
दितापतिर्नास्तिद्यनिरवधारणाशब्देनाभिधीयतेअनिष्टंचैतत्घटतेनियतएवसन्निति अस्तद्वितीयोविकल्पस्तर्हि
यःकश्चनापिसन्सघटएवेत्यवधारणेनव्यवच्छिद्यमानत्वात् अस्तद्वितीयोविकल्पोऽस्य

पगम्यतेतार्हिपरद्रव्यादिनाऽसन्नेवघटइत्यवधारणंक्रियतेकथंचेद्दोषाद्वयोर्वाविकल्पयोःसन्नेवघ
टइतिवाक्यविवक्षितार्थघटितपादकंनस्यातेनिरर्थकत्वात्यद्यन्निरर्थकंतन्नहिविवक्षितार्थघटितपादकंनस्यातियथाऽऽक
ऽकीराष्ट्रसघायेहेतस्मान्नविवक्षितार्थघटितेतिभावःकथमिति एवंविकल्पद्वयेपिस्वमत्याऽस्त्वनुमानेनकथंश्राद्धेवमु
च्यते अनेकधर्मपरिकलितंवस्तुकथंसिद्धतीतिसज्ञावावेदकंप्रमाणंसावादितिचेन्नयत्यकेनानेकपरिकलितस्य
सर्वस्यवस्तुनोवेदकंप्रमाणत्वात् अनुमानेनप्रमाणमुच्यतेयद्यप्यागमेतरासतेऽबाध्यमानेज्ञानेतत्प्रधानत्वात्फलगंतव्यं
यथा नीलनीलस्वरूपतयास्वपरव्यवसायेदंयासदसदादनेकधर्मकलितंवस्तुतरासतेऽबाध्यमानेज्ञाने
नतमेवंवस्तुजातंतथानाम्नाभ्यांवाक्यगंतव्यमितिनत्वासंकलितदूषणमुज्जावनीयं अस्मद्धेतोःसर्वथासत्त्व
तिसारासनेनवास्यात् अस्तद्घटतिसासनेनउत्पानासघटतिसासनेनवानतावदाद्यपक्षःकथंकरणीयःसर्वथासत्त्व
घटतिसासनेनसकलवस्तुस्वरूपसंकीर्णहतादिपदार्थघटितसासःस्यात्नचेतदृष्टमिष्टंवा अस्मत्सर्वथासत्त्वघटतिसास
नेनारिक्तंसाध्यसंपद्यतेतार्हिस्वस्वरूपस्यापिसत्त्वासावःपरोतिसर्वथाऽसावस्वरूपेणास्फगमात् अस्मद्वितीयंवि
कल्पंगीकरणेनासिद्धंहेतोःशक्यतेतार्हिएकघटतिषेधस्यापरविधिनांतरीयकत्वात्सर्वथासर्वंमसच्चेवापद्यतत्त्व
साधनाद्विरुद्धोनवतिनत्वप्रमाणघटितसावंवस्तुनघासत्वतियदिचस्यात्तदाप्रमाणान्वेषणंनिरर्थंतिष्ठमाणंहिय
घावास्थतवस्तुव्यवहारघटनेसमाश्रीयतेसाचेत्ततोनस्याद्भिन्नतत्परिकल्पेनानेनाप्यनेकांतिकमिदंसाधनंप्रमाणपरी
क्षणंद्यनापेक्षानात्पयार्यादृष्टेऽर्थेन्द्रः कालात्ययापदिष्टहेत्वाभासमानाबाधितकर्मीनादशानंतरंप्रयुक्तत्व
यघाऽनुष्णस्तेजोऽव्यवकृतकत्वादृघटवदितियघोष्णत्वादिप्रतिषेधस्यानुमानेनचबाध्यमानत्वेघटज्ञायानेव
मयंप्रत्यक्षानुमानाद्विप्रतिपन्नेनानेकधर्मपरिकलितस्यवस्तुसामस्याधिगम्यमानत्वात्नायंकरणसमस्तवस्तुस्व
विकलत्वात्नापिविशेषणासिद्धत्वंहेतोर्दूषणमुज्जावनीयं विशेषणासिद्धत्वंहेतोस्तदास्यात्यदिस्तपरद्रव्यादेस्त

BHAU DAJI

कार्यकरणेसमर्थंघातकेवलमेवमस्फुरगमेऽनेकांतवादापत्तिस्तद्घावास्फुरेतबाधतइति तदेवनित्यस्यानित्यस्यचार्थ
क्रियासमर्थंद्वासावादवस्तुत्वमत्रघटयोगायदर्थक्रियासमर्थंनसन्नितदवस्तुयथाशशविषाणंनसन्नितिचार्थक्र
यासमर्थंएकांतेननित्यमनित्यंवावस्त्विति उपरम्यते इत्येकंद्वानित्यानित्यसंगवादस्थलंसंक्षेपमिति इदमवस्थं
यदंक्रमेणसहसर्वाङ्गिरक्षणमितसाध्यसाधनायेदमनुमानमुपन्यस्तमतद्यसारेतरविचारचतुरचेतोभिर्विचार्यमाणं
नचक्रमतयाचकौक्रमचेतसांचेतसिचकास्तिसाध्यसिद्धिनिबंधनत्वात्साध्यसिद्धिनिबंधनत्वंचास्योपपत्त्यनुमानबा
धितत्वात् तथाह्येवंनयत्क्रमद्वयमुपन्यस्यमानेनतद्वयंप्रतिपत्तिर्नजायतेनतस्मिंस्तदुपन्यासार्थंयेद्घटंप्रतिघ
टःनजायातक्रमवद्भिरुपन्यस्यमानेनानेनसाधनेनसाध्यधर्मिणिसाध्यप्रतिपत्तिरितिव्यापकविरुद्धोपलब्धिः न
चव्यापकविरुद्धोपलब्धिरसिद्धतामात्मनिप्रकाशयतीतिवक्तुंयुक्तंयुक्तियुक्तत्वेतसांतुसा तद्दार्ढ्यंव्यापकवि
रुद्धोपलब्धिरसिद्धतामात्मनिप्रकटीकुर्याद्यदिकेनापिप्रकारेणसत्वतोपन्यस्तस्यसाधनस्यसाध्यंसाध्यविरुद्धसा
मर्थंस्यात् नचनित्यैक्रमिकमलिधायमानंक्रमिद्रव्यादिनिरूपयायद्वास्यसत्वतोपन्यस्तस्यसाध्य
नस्यसाध्यंसाध्यविरुद्धसामर्थंनविद्यते तद्धेवतर्कवितर्कसंपर्ककर्कशमतिस्तिर्निविद्यतेपरंतर्कवितर्कसंपर्क
कर्कशमतीनामस्माद्दृशांपुरतोवाक्स्यात्तरपिनक्षत्रैतिवाचः किंपुनर्सर्वाद्दशांनो अक्षगवेधिरःसन्नबंधुर्
बधिरापिकिमापद्वादीयितदानींवदपद्यंतांवदीयाअग्रिमंमंकाःवयंपुनर्यद्यितावतींसुचमागत्यसर्वपक्षं
तरवद्दंनवदामस्तदानींसैवनिखिलद्वेलोक्यकंदनायपादरविंदाकास्मीरमंजलमंजनसगत्तीश्रीशारदाल
ङ्कात अत्रहिसाध्यसिद्धिनिबंधनेऽभ्युपेतेसाणिष्यामालिकेविडंबांवाप्नोद्वेरवकेवलेहेतोऽस्माद्विस्तर
स्यैवसंबंधिस्वरूपंविशेषतोनिरूप्यते तथाहि साधंहिधर्मिणिसाध्यमानंसाधनेनकिंसामान्यरूपेणसाध्य
तविशेषरूपेणवातत्रनतावद्दाद्यःपक्षोयतस्तेनप्रतिबद्धेनवायद्यप्रतिबद्धेनसाध्यतेसर्वसर्वतो
विपत्त्यादिप्रसंगात्ततोयद्यागोरयमित्यत्रकक्षिप्तेणबाऽलेयादिःप्रतीतिःपुनर्मत्तद्यमवतारंतिशाकाष्ठाद्वित्ति

ष्टपक्षस्तान्यपिप्रतीयुः तथाहियोयोगाद्यात्मकेविषयःसन्नविषाणीयद्यात्मबलशाबलेयादिःगोरात्मकेत्वाश्रमरा
दिविलक्षणत्वेनक्रमिरात्मकक्रमाद्यःस्वर्गंस्तूतश्चाद्यदृतिनलिंतद्भवतिकेनाप्यनिष्टवात्तादृप्रतिबद्धेनसाधनस्य
त्यसाध्यायः अक्षप्रतिबद्धेनेतिसाप्यतेनेनापिकिंवाच्यवानकलक्षणसंबंधप्रतिबद्धेन तादात्म्यतदुत्पत्तिसंबंधप्रतिबद्धेनवा
यद्याद्यप्रतिबंधप्रतिबद्धेननियमः सनदोदकमस्तस्यांघटमानत्वात् तथाहि वाच्यवाचकयोरिदंस्वरूपंवक्तीतिवा
चकः तच्चतदितिवाक्यंकृत्वातच्छब्देनप्रत्युक्तेसाधनेनेदंसाध्यधर्मिणिसाध्यतेनचोक्तेसाधनेतदितिसाध्यंसाध्यतीति
साधकमितिकृत्वातन्नप्रधमोविकल्पः नापितादात्म्यसंबंधसंबद्धेनसाध्यसाधनयोरिदानीस्फुरगम्यमानत्वात्ता
दात्म्यस्यासावपि अप्रतीयमानेतरूपसंबंधप्रतिबद्धेनसाधनेनेदंस्फुरद्यानतदात्मतोत्पत्तीकिंसाधनंसाध्यादुत्पद्यते
साधनाद्वासाध्यंनतावत्साधनात्साध्यंसमुत्पद्यते तथाहिसाध्यसाधननियतंस्यान्नसाधनंसाध्यनियतंनतःसाधना
न्कश्चसाध्यावगतिर्सावत्यक्रंदस्तुवादेनयद्धिध्यतेनतत्रनियतंयद्यत्रनियतंनतेनव्याप्तंयद्येनव्याप्तंतत्तस्यग
मकंनान्यस्येतिवेचनात् अप्रतीतजन्यादाद्यःसमाश्रीयतेनदातेनसाधनेनसहसंबंधःसाधनस्यकिंसामान्यरूपेण
विशेषरूपेणवानतावद्विशेषरूपेणनहिसामान्यरूपसाधनस्यविशेषरूपेणसाध्यसहसंबंधोसतिसामान्यरूपयोःसंबं
धस्यस्फुरगमात्स्फुरद्रूपसामान्यरूपस्यविशेषरूपेणसंबंधस्फुरगमनसाधनात्तेनहिसौधंसाध्यमधासीत्तद्यहिसाध्
नंसाध्यगमकत्वेनप्रमाणेगृहीतव्याप्तिकंतासतेन अगृहीतव्याप्तिकंवास्यात्तद्यगृहीतव्याप्तिकमित्यत्रचतेनन्नवा
स्येतन्नमकारकारितद्यात्स्तानस्मात्साध्यावगतेरसाद्वाद्यासीच्चक्रवतोरिक्तनाग्रिहीतव्याप्तिकंयतोव्याप्तिरप्य
क्षयुक्तेनव्यतिरेकमुखेनवास्यातेव्याप्तिर्व्याप्यस्फुरतत्रसावंवत्व्याप्यस्ववातत्रेवसावंवत्वमितिवचनाद्विधातिधीयग
नत्वात् किंभावपिकिंएकादशरूपासवोपसंहारूपत्वानतावत्सवोपसंहारूपाव्याप्यस्फुरद्विज्ञागमकत्वासामान्येन
हेतावग्निः स्फुरगंतसासवोपसंहारूपाव्याप्तिःसाध्यविशेषरूपसाध्यसामान्यरूपसाधनस्यासंबंधसंसर्गवेनसंसा
वयितुमशक्यतोकिंपुनर्दर्शयितुं अथैकादशरूपाव्याप्तिर्नसर्वोपसंहारूपायनेदूषणमस्यजेतत्तदपिन
तस्याःअसंत्वातसत्वेवार्यादिनामनिदर्शनेसाधनेसतिसाध्यमुपलब्धंकिमेतावतातत्तस्यनियतंत्रमवगम्यत

Digitized with financial assistance from the Government of Maharashtra on 11 June, 2017

सवति नापिसमवायलक्षणःसंबंधःप्रमाणसमवेतलिंगाभावात् नापिसंयोगलक्षणःसंबंधोयतस्तत्रविकल्यद्वयंकृतंसंयो
गोपिसंयुक्तयोरसंयुक्तयोर्वातत्रयदिसंयुक्तयोस्तदासंयोगःसामान्याश्रयोविशेषाश्रयोवायदिसामान्याश्रयस्तदा
ध्रुमवद्भिर्ध्रुमरूपगमकोसवेत्विशेषाभावात् अथविशेषाश्रयस्तदाध्रुमस्तामादिसेदानागमकःस्यात्तन्नसंयोगवशाद्
गम्यगमकभावोऽघासंयुक्तयोस्तत्रविकल्यद्वयंकृतंयोग्ययोरयोग्योर्वातत्रनतावद्योग्ययोस्तघाहिकिंसर्वसंया
गउत्तरकालंयोग्यता अथसर्वयोग्यतात्तरकालंसंयोगस्तत्रयदिसर्वसंयोगस्तदोत्तरकालसाविन्यायोग्यतया
किंप्रयोजनंसंयोगस्यवृत्तत्वादथसर्वयोग्यतात्तरकालंसंयोगस्तदासौयोग्यतासंयोगासावेकमनिश्चायते
कार्यगम्यत्वात्कारणशक्तीनांतन्नयोग्ययोरितिवाच्यं अथायोग्ययोस्तन्नयुक्तंनह्ययोग्ययोःसाध्यसाधनयोर्
यस्संयोगःसंयोगःसंनवतीतिज्ञपरम्पते एव वादिमीनानायःयन्निर्विषयंतत्समस्तमवाघमाणंयथामरीचिका
सुजलविज्ञानेनचायमसिद्धोहेत्वर्थतोऽस्यविषयःपरिकल्प्यमानःस्वलक्षणंवास्यात्सामान्यंवानतावत्स्वलक्षणंत
स्संकेतवशेनविषयतापत्तेःसर्वविकलक्षणक्षयपरमाणुलक्षणेस्वलक्षणेकर्तुमशक्यस्तघाहिघ्रमेक्षणे
स्वलक्षणदर्शनंद्वितीयेक्षणेसंकेतलक्षणाध्यवसायेतृतीयेक्षणेसंकेतःकर्तव्यस्तस्मिंश्चस्वलक्षणस्यक्षणक्ष
यिकत्वेनक्षीणत्वात्संकेतकरणानुपपत्तेः नापिसामान्यंतस्यस्वतएवाविद्यमानत्वात् तघाहियत्प्रमाणगोचरचा
रितानाचरतिनतत्सघ्वक्षतिपद्यमवतरतियघाकाराक्रोशायंनावतरतिचप्रमाणगोचरचारितंसामान्यमितिन
वाच्यमसिद्धोहेत्वर्थतस्तत्सामान्यंयत्प्रत्यक्षप्रमाणपरिच्छेद्यंवास्यात् अनुमानसंवित्संवेद्यंवातत्रनतावद्यद्यप्रत्यक्षः क
ल्पाकरणीयोयतःसकलव्यक्तिगतंसामान्यंतत्प्रत्यक्षीकरणेसमस्तव्यक्तिप्रत्यक्षत्वेनसर्वज्ञत्वापत्तिःस्यान्नचेष्य
तेनापिक्षितीयायतोनुमानंप्रतिबन्धबलेनोदीयमानंप्रमाणतामासाद्यतिसंबंधःकिंपुरुषेणगृहीतेऽघ
नुमानेनतत्रनतावत्सामान्यरूपावधारणनिपुणेनप्रत्यक्षेणसंबंधग्रहणंयुज्यतेयतोदृष्टसंबंधस्यदृष्टेनैक
रूपप्रवेदनान्यनुमानेनयतोऽनुमानेनसंबंधग्रह्यमाणःकीतनवअनुमानेनगृह्यतेऽनानुमानांतरेणेतिद्व
यीगतिस्तत्रयद्यितनेवानुमानेनायंपक्षोऽंगीक्रियतेतदेतरेतराश्रयदोषोयतोनयावदनुमानंप्रवृत्तंनता